

N:o 33.

Ank. till Riksd. Kansli d. 15 April 1868, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skyldighet för låntagare, som icke på föreskrifven tid betalar räntan å in-tecknad skuld, att å det förfallna räntebeloppet erlägga ränta.

Andra Kammaren har till Lag-Utskottets behandling öfverlemnad en af Herr *A. J. Sandstedt* väckt motion, (N:o 177), hvori yrkas, att Riksdagen måtte för sin del besluta, "att låntagare, som å föreskrifven tid ej betalar utfäst ränta å *in-tecknad* skuld, vore pliktig att å det förfallna räntebeloppet erlägga lika ränta som å kapitalet, till dess likvid skedde."

Enligt 9 Kapitlet 6 § Handelsbalken är det vid stadgad påföljd förbjudet att taga ränta på ränta; dock heter det i nästpåföljande 7 §: "Nu varder skuldebref med begges samtycke förnyadt och räntan lagd till hufvudstolen; det skall ej för ocker räknas." Genom detta sednare stadgande har lagstiftaren till principen erkänt borgenärs rättighet att tillgodonjuta ränta på *förfallen* ränta, ehuru såsom vilkor härför fordras att skuldebrevet skall förnyas. Ändamålet härmed är allenast, att skulden ej må kunna gäldenären ovetande förökas genom beräkning af ränta på ränta, så att han plötsligen skulle finna sig i oföväntadt hög grad skuldbelastad. Men som borgenärens rätt uti ifrågavarande hänseende genom sagda vilkor gjorts beroende af gäldenärens godtycke, innebär detsamma en orättvisa mot den förre, hvilken i saknad af ränteliqid på den bestämda dagen möjligen nödsakas att sjelf upplåna motsvarande belopp emot ränta, eller åtminstone beröfvas tillfälle att göra sina räntemedel fruktbärande, utan att den försumlige eller tredskande gäldenären kan tillförbindas att hålla honom skadeslös. Lagens förbud för en borgenär att taga ränta på ränta utgör en kvarleva från den tid, då räntan betraktades såsom en mindre loflig inkomst. Men sedan ränta numera anses lika gild som hufvudstol, synes rättvisan af en föreskrift, som berättigar borgenär att njuta ränta på förfallen ränta, vara så uppenbar, att den ej bör kunna ifrågasättas; och detta gäller lika mycket fordringar i allmänhet som in-tecknad fordran, hvartill motionären inskränkt sitt förslag.

Men om Utskottet således icke hyser ringaste betänklighet i hufvudsaken, har deremot tvekan uppstått i fråga om den tidpunkt, då borgenärs rätt att njuta ränta på förfallen ränta borde inträda. Bestämmelserna i 9 Kapitlet 8 och 10 §§ Handelsbalken ådagalägga, att vår lag lika litet som den allmänna rättsläran anser aftal om ränta såsom ett nödvändigt moment vid försträckning af penningar eller varor. Af samma bestämmelser framgår ock, att man måste skilja emellan kontraktsmässig eller aftalad ränta och ersättningsränta. Läran om den sednare arten af ränta utgör en del af ett mera allmänt rättsinstitut, eller det om skadeersättning. Hvarje gäldenär, som obehörigen dröjer med att fullgöra sin förbindelse eller gör sig skyldig till hvad man kallar mora solvendi, kan derigenom tillskynda sin borgenär skada och ådrager sig i sådan händelse påföljden af att gifva ersättning derfor. Euligt Romerska lagen antogs likväl mora solvendi först då vara för hand, när en maning (interpellatio) från borgenärens sida skett vare sig genom kraf inför domstol (interpellatio judicialis) eller enskildt kraf (interpellatio extra judicialis). En sådan maning behöfdes dock icke i vissa fall, såsom dels när en legal betalningstermin var föreskrifven, t. ex. för afrad, dels ock när det kunde tillräknas gäldenären sjelf att maning icke kunnat ega rum.

På sätt innehållet af nyss åberopade lagrum i 1734 års lag utvisar, erfordras icke, enligt denna, någon maning från borgenärs sida för att konstatera, det gäldenären gjort sig skyldig till försummelse att i rätt tid uppfylla sin förbindelse. Vid det förhållande att borgenär kan hänvisa till gäldenärs utfästelse att betala å viss dag och att denna förflutit utan att betalning följt, inträder nemligen skyldighet för gäldenären att från förfallodagen vidkännas ränta. Denna ersättningsränta är bestämd en procent högre än den enahanda ränta, som, för den händelse viss förfallotid ej är aftalad, ådömes gäldenär från den dag, han blifvit lagsökt. Med anspråk på följdriktighet skulle man således kunna uppställa den satsen, att, när, i fråga om gäldenärs skyldighet att vidkännas ränta till följd af försummelse att å öfverenskommen eller eljest bestämd förfallodag erlagga det egentliga skuldbeloppet eller hufvudstolen, vår lag icke såsom vilkor derfor fordrar, att maning eller kraf från borgenärs sida föregått; så torde man, om man genoin ny lag ville stadga skyldighet för gäldenär att å den till betalning förfallna kapitalräntan ytterligare gälda ränta från förfallodagen, dervid icke heller såsom vilkor för inträdande af sist omnämnda skyldighet fordra föregående maning eller kraf från borgenärens sida. Men deremot kan med fog invändas, att, särdeles med afseende å den hittills gällande grundsatsen att ränta på ränta aldrig må tagas, ett stadgande om rättighet för borgenär att jemväl utan föregående maning eller erinran njuta ränta på ränta kunde synas innebära en nog hastig öfvergång i lagstiftningen, helst flertalet af gäldenärer icke lätteligen torde beräkna med hvilken hastighet skuldbeloppet sålunda accumuleras.

I de länder, såsom t. ex. Danmark och Frankrike, hyarest man tillegnat sig den Romerska uppfattningen, att en gäldenär icke kan anses hafva gjort sig skyldig till dröjsmål att betala kapitalskuld, med mindre han derforinnan blifvit kraf, har lagstiftaren naturligtvis i fråga om ränta på kapitalränta mer eller mindre strängt fasthållit samma uppfattning. Sålunda är det i Danmark lag att "Rentes Rente eller Rente af forfaldne, men ikke i rette Tid betalte Renter kan kun fordras fra den Dag af, da Creditor paataler Renternes Udeblivelse, med mindre Parterne forud have truffet anden Overenskomst eller Gjælds brevet lyder på skadesløs Betaling." Tredje Boken 3 Tit. 4 Section 1,154 art. af den Franska Code civil stadgar, att "till betalning förfallna kapitalräntor kunna i sin ordning bära räntor

antingen på grund af käromål inför Rätta eller till följd af särskild öfverenskommelse, förutsatt att, vare sig vid käromål eller öfverenskommelse, fråga är om räntor, som man har att fordra för minst ett helt år.“ Utskottet bör icke heller lemna oanmärkt, att Lagkomitéen, oansedt den bibehållit nu gällande lags påföljd för gäldenärs försummelse att å förfallodagen betala kapitalskuld, likväl under 3 Kap. 28 § Handelsbalken föreslagit ett så lydande stadgande: “Betalar ej gäldenär ränta å rätt tid; vare borgenären berättigad att njuta laga ränta å förfallen ränta från den dag, han räntan kraft;” hvilket föreslagna stadgande Lagberedningen under 32 § samma kapitel och balk återgifver sålunda: “Betalar ej gäldenär ränta å rätt tid; vare borgenären berättigad att njuta laga ränta å förfallen ränta; dock ej längre än från den dag, då han räntan kraft.”

I öfverensstämmelse härmed anser Utskottet, att borgenärs rätt att njuta ränta på förfallen ränta ej må inträda förr än han räntan kraft; dock att häraf icke må föranledas undantag från tillämpningen af den i 9 Kap. 8 och 10 §§ Handelsbalken fastställda grundsats, att ränta å förfallen skuld skall beräknas till sex för hundra om året. Härvid bör likväl erinras, att, enligt Kongl. Förordningen den 26 April 1861, jemförd med Kongl. Kungörelsen den 5 Oktober 1866, delegare i hypoteksförening, som underlåter att å föreskrifven tid till Föreningen inbetala stadgad ränta m. m., har skyldighet att från och med förfallodagen gälda dröjsmålsränta derå, efter en procent för månad. Enahanda skyldighet åligger hypoteksföreningarne i afseende på årsinbetalning för lån i allmänna hypoteksbanken, dock så att räntan dervid beräknas endast till $\frac{3}{4}$ procent i månaden.

Vid en lagförändring i den syftning, hvarom nu är fråga, får icke förbises den grundsats, att en ny lag ej må verka inskränkande tillbaka på redan förvärfvade rättigheter.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet vördsamt tillstyrka bifall till Herr Sandstedts ifrågavarande motion på det sätt,

att Riksdagen för sin del beslutar en författning af denna lydelse:

“Med upphäfvande af den i 9 Kapitlet 6 § Handelsbalken stadgade påföljd för den som tager ränta på ränta, samt af 7 § i samma Kapitel, förordnas som följer:

Betalar ej gäldenär ränta å rätt tid, gifve, der ej annorlunda särskildt är stadgadt, ränta, efter sex för hundra om året, å förfallen ränta från den dag borgenären genom stämning eller lagsökning, eller eljest skriftligen eller muntligen, räntan kraft.

Denna Förordning skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1870; dock må innehafvare af in-tecknad fordran icke för ränta å ränta njuta företräde till betalning, der sådant skulle leda till minskning i den rätt, annan på grund af in-teckning dertförinnan förvärfvat.

Stockholm den 15 April 1868.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr *Lemchen*: Någon verklig skilnad i rättsligt hänseende emellan förfallen ränteskuld och förfallen kapitalskuld finnes väl icke. Påföljden af underlåtande att fullgöra betalningsskyldighet bör derföre i lagen bestämmas lika beträffande så väl ränta som hufvudstol. Jag vill således, i anledning af Herr Sandstedts motion, tillstyrka att förbudet i 9 Kap. 6 § Handelsbalken mot beräkning af ränta på ränta upphäfves, och att deremot stadgas skyldighet för gäldenär att gifva ränta på förfallen men obetald ränta i öfverensstämmelse med föreskrifterna i 8 och 10 §§ af samma kapitel om ränta på annan förfallen skuld, hvarför någon sådan icke är förskrifven; men jag kan icke biträda Utskottets förslag att denna skyldighet skall göras beroende af fordringsegarens kraf.

En sådan inskränkning i ränteberäkning å hufvudstol gäller nu endast enligt Kongl. Förordningen den 19 Maj 1756, då förskrifning är ställd till sedelhafvaren eller till viss man eller ordres, och detta undantag från allmänna stadgandet kommer att upphöra, när den af Kongl. Maj:t och Riksdagen beslutna författning angående förändrade föreskrifter i fråga om bysättning utfärdas. Utskottet synes också medgifva, att föreslagna inskränkingen i tiden för beräkning af ränta å förfallen ränta icke är följdrigtig, och har icke till stöd för sitt förslag härom anfört något annat skäl, än att "ett stadgande om rättighet för borgenär att jemväl utan föregången maning eller erinran njuta ränta på ränta kunde synas innebära en nog hastig öfvergång i lagstiftningen, helst flertalet af gäldenärer icke tillägen torde beräkna med hvilken hastighet skuldbeloppet sålunda accumuleras." Dessa skäl, om de så må kallas, synas mig icke vara rigtiga eller innefatta någon bevisning. All inkonseqvens i lag bör, så vidt ske kan, undvikas och undanrödjas; och någon alltför hastig öfvergång i lagstiftningen uti ifrågavarande fall må väl icke anses inträffa, då obilligheten och äfven skadligheten af förbudet för fordringsegare att taga ränta på ränta torde vara någorlunda allmänt insedda och erkända. Jag tror äfven, att detta förbud ofta, om icke oftast, förbises, så att gäldenär, i fall han någon längre tid fördröjt sin ränteligvid, godtgör den borgenären derigenom tillskyndade förlust, i synnerhet om han sålunda undgår annan påföljd af sin försummelse. Oförmåga eller uraktlåtenhet hos gäldenär att beräkna med hvilken hastighet hans skuld ökas genom ränta på ränta synes ej heller vara att befära; och skulden blifver väl icke större genom att räntan får innestå obetald och löpa med ränta, än derigenom att han hos annan person mot ränta upplånar hvad till godtgörande af den förfallna räntan erfordras.

Utskottet har i sitt Utlåtande infört och åberopat jemförliga stadganden om ränta på ränta i Frankrikes och Danmarks lagar, men icke upptagit hvad dessa lagar innehålla om tiden för beräkning af ränta å hufvudstol. Franska civillagen stadgar härom i 3 Boken 3 Kap. 1,153 art., att ränta å skuld, som ej blifvit på bestämd dag betald, skall erläggas endast från den dag, då kraf i laga ordning blifvit anställt, utom i de fall, der lagen medgifver att räntan må utan afbrott löpa; och enligt Dansk lag gäller i allmänhet såsom fast regel, att gäldenär, som underlåtit att å bestämd tid betala en förskrifven penningesumma, icke ådragit sig ansvar för sådant dröjsmål förr, än borgenären i föreskrifven ordning uppmanat honom att betala. Då således, på sätt Utskottet säger, lagstiftaren i Frankrike och Danmark antagit "den Romerska uppfattningen att en gäldenär icke kan anses hafva gjort sig skyldig till dröjsmål att betala kapitalskuld, med mindre han derförinnan

blifvit krafld,“ så är det visserligen konsekvent och riktigt att samma uppfattning skall gälla i afseende på försummelse att betala ränta; men i vår lag har en sådan grundsats icke blifvit godkänd i fråga om ränta på kapitalsskuld, och den bör derföre ej heller tillämpas beträffande ränta på ränta.

Lagkomitéens och Lagberedningens af Utskottet omförmälda förslag till stadgande om ränta på ränta äro visserligen öfverensstämmande med Utskottets; men både Lagkomitéen och Lagberedningen hafva derjemte föreslagit, att ränta på hufvudstol, förskrifven i löpande förbindelse, icke skulle gifvas för längre tid efter förfalldagen, än ifrån den dag borgenär fordrat betalning, ehvad han sig annorledes förbundit eller ej. Då numera de aldra flesta skuldebref äro löpande, skulle genom ett sådant stadgande konsekvens i lagen om ränta å hufvudstol och ränta på ränta uppkomma, hvilket deremot, i fall Utskottets förslag antages, icke blifver förhållandet, när, såsom jag förut nämnt, föreskriften i Kongl. Förordningen den 19 Maj 1756 om inskränkning i ränteberäkningen för fordran enligt löpande skuldebref kommer att förfalla.

Med tillämpning af den åsigt, jag här ofvan uttryckt, får jag vördsamt hemställa,

om icke Riksdagen ville för sin del besluta en författning af denna lydelse:

Med upphäfvande af den i 9 Kapitlet 6 § Handelsbalken stadgade påföljd för den, som tager ränta på ränta, samt af 7 § i samma Kapitel, förordnas som följer:

Betalar ej gäldenär ränta å rätt tid, vare borgenären, der ej annorlunda särskildt är stadgadt eller aftaladt, berättigad att å förfallna räntan njuta ränta till sex för hundra om året ifrån förfalldagen.

Denna Förordning skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1870; dock må innehafvare af fordran, derför inteckning blifvit beviljad, icke njuta företräde till betalning för ränta på ränta, der sådant skulle leda till minskning i den rätt, annan på grund af inteckning derförinnan förvärfvat.

af Herrar *de Laval*, *Rosenberg* och *Ahlgren*, hvilka instämde med Herr Lemehen; samt

af Herr *Bälter Sven Ersson*: Att icke allenast utmönstra det i 9 Kap. 6 § Handelsbalken nu stadgade förbud att taga ränta på ränta, samt tillåta att sådant måtte få ega rum, om så emellan långgifvare och låntagare blefve öfverenskommet och i förbindelsen utfäst, utan ock påbjuda ränta på ränta såsom en allmänt och bestämdt gällande regel, kan jag för min del icke tillstyrka. Långgifvarnes af motionären påräknade större tålmod och fördragsamhet torde ej med visshet kunna anses blifva en följd af ett lagstadgande sådant som det Lag-Utskottet tillstyrkt, hvilket, enligt min öfvertygelse, deremot kommer att blifva ganska menligt för förvaltare af allmänna kassor och omyndiges medel, hvars räntor kunde anses böra af förvaltaren förräntas äfven i det fall, att han sjelf varit urståndsatt att i rätt tid vidtaga sådana i Utskottets förslag omnämnda åtgärder, som kunde bereda honom rättighet af låntagarne utbekomma räntor på förfallna räntor.

Rättelser

till Lag-Utskottets Utlåtande N:o 31.

Sid. 39 punkt 27:

att Riksdagen ville för sin del besluta, det 17 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 24 Mars 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

“Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: en i Mars för besluts fattande i anledning af berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning, samt för val af landstingsmän, eller, *inom de härad eller tingslag, der sommarting hållas*, af valmän för landstingsmäns väljande; en i Oktober för bestämmande af kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 63; och en i December månad för granskning af så väl fyrktalslängden, som debiterings- och uppbördslängden, samt för anställande af val till de befattningar inom kommunen, hvilka vid årets slut blifva lediga, och af revisorer, äfvensom *af valmän för landstingsmäns väljande i de härad eller tingslag, der landstingsmannaval skall ske å vinterting.*“

Sid. 48 Herr *Ribbings* reservation:

1:o — — — — —

lydelse: En hvar vid allmän rådstuga röstberättigad, som, enligt sednast upprättade, vederbörligen fastställda bevillningstaxeringslängd, enligt Art. II i Bevillningsstadgan, fått sig till Staten påförd bevillning, ej öfverstigande tre Riksdaler, eger en röst; den, som erlägger bevillning till belopp derutöfver till och med femton Riksdaler, eger två röster; den, hvilkens bevillningsbelopp är större än femton Riksdaler, men icke uppgår till fyratio Riksdaler, eger fyra röster; den, som i bevillning till Staten, efter Art. II, erlägger fyratio Riksdaler eller derutöfver, eger åtta röster.

2:o — — — — —

lydelse:

Röstvärdet skall beräknas efter det hvar och en åsatta fyrktal sålunda: att en hvar, hvilkens sammanlagda fyrktal icke öfverstiger tjugu, eger en röst; den, hvilkens fyrktal är större än tjugu, men icke öfverstiger ett hundra femtio fyrkar, eger två röster; den, hvilkens fyrktal är större än ett hundra femtio, men icke uppgår till fyra hundra fyrkar, eger fyra röster; och den, hvilkens fyrktal är fyra hundra fyrkar eller derutöfver, eger åtta röster.